

PAPÍRSZELETEK

NÉMETH ISTVÁN

Augusztus vége, friss reggel, kristálytisza ég, szikrázó napfény. Egy emeletes ház előtt ácsorgok, váraokozok. Várom a nyolc órát, az üzletnyitást. Az épület ferdén kapja a napot. Ezt abban a pillanatban észlelem, amikor a fejem felett, háttal állva a Napnak, az első emeleti terasz alól kinyúló, fölágaskodó növény, virágféle éles árnyékát pillantom meg az erkély világos falára – mintegy mozivásznonra – vetítve. Tehát a növénytör nem takarja az árnyékát, nem közvetlenül mögötte, hanem mellette áll, minthogy a fény oldalról, pontosabban a fényforrás oldalról éri. Miközben ezt konstataóom magamban, valamint azt, hogy nem a tárgy, a tulajdonképpeni virágszál a szembetűnő, hanem annak az árnyéka, valami megnevezhetetlen szorongás, szomorúság árad szét bennem. Néhány lépést teszek a ház fala felé, hogy közelebből lássam azt a valamit – a falból kinövő leveles ágacskát –, aminek az árnyéka oly erős, mint a vakító fehér lapra ragasztott sötét árnykép. És maga a virágszál, az ágacska? Közelebb lépve a falhoz is alig kivehető. Talán mert már veszi a színét, fakul, hervad, búcsúzik. Búcsúzik a nyártól, önmagától. Haldoklik. Árnyéka egykori önmagának. Vele szemben a fehér falra vetülő árnyéka viszont olyan, mintha fekete tussal húzták volna ki . . . Azóta már tudom annak a nevét, ami ott, abban a pillanatban szíven ütött.

*

Néhányszor már megpróbáltam leírni, milyen hangulatot vált ki belőlem ennek a – ha hajnalban szólal meg – frissítő, vidáman harsány

ébresztőnek a hangja. No de ezek a harcias tyúkpásztorok, vagy ha úgy tetszik, háremőrök nem csak pirkadatkor szólalnak meg. Hangjuk ugyan napközben sem változik, mégis más és más hangulati aláfestést nyernek az emberben azáltal, hogy a nap melyik órájában zengnek fel. Hallottátok már kora délelőttöként, amikor a falu minden kakasa egymást tüllelkesítve világgá kiáltja azt az életörömet, amely nemcsak az ő szívüket, de a világmindenség szívét is átjárja? Álmos nyári délutánokon viszont mintha még a mindig vidám kakasszó is még inkább elandalítana.

Ott, ahol lakom, ritkán lehet kakasszót hallani. Akad ugyan a környékünkön néhány baromfiudvar, a kakas szava azonban csupán egyből hangzik fel. Amikor mostanában meghallom, érezni vélem a Tér és Idő végtelenségét. Érdekes és megfeythetetlen számomra, hogy ezt az érzést vagy hangulatot nem valamelyik nagy zenemű váltja ki belőlem, hanem egy egyszerűnek, megszokottnak, hétköznapiinak mondható kakasszó. Abban a percben, ahogy meghallom, végtelen tereket száguldok be, ugyanabban a pillanatban vagyok jelen mindenütt, a végtelen idő hömpölyög át rajtam, aki ennek a végtelen térnek és időnek parányi, por szemnyi részecskéje vagyok, bezárva önmagam börtönébe, ahonnan csak ritkán szabadulhatok, olykor egy-egy elnyújtott, nagyon távoli kakasszó hallatán, hogy azután újra visszazuhanjak oda, ahová végzetes, e világi sorsom rendelt.

*

Meghökkenve látom a város főterén, hogy a templomot fenyegető behemót bronzember fölemelt kezében egy galambot tart, s épp megcélozni készül az Isten házát.

Épp egy galambbal? – áll el bennem egy pillanatra a lélegzet.

Mi történik itt, ha már ide jutottunk? – töprengek el földbe, illetve kőbe gyökerezett lábbal.

A galamb eddig a béke szimbóluma volt, ő volt az, aki az Özönvíz után visszatért Noé apánk bárkájába, csőrében a reménység olajágával, ő jelent meg a Szentlélek képében, utoljára Picasso tolla vagy ecsete röpítette fel a „békeharcosok” örömére s T. O. nem kis megrökönyödésére. (Ezen utóbbi nem mintha ellensége lett volna a mindenkori békének, megrökönyödése bizonyára abból származott, hogy a Mester propagandarajzocskája méltatlan volt művészetéhez.)

Az említett főtéri szobor – Meštrović mester, szintén T. O. megállapítása szerint, nem a legsikeresebb alkotása –, mint tudjuk és mindennap láthatjuk, a templommal szemben áll, hátat fordítva a régi városházának. Mintha onnan lépett volna ki a térre, a mindenkor földi hatalom barlangjából s ennek a hatalomnak a képviselőjeként fenyegetné meg az égi hatalom e világi hajlékát. Pedig, ha az emlékezetünk nem csal, a szoborra merevítettnek eleven korában éppenséggel és mindenekelőtt a földi dolgokban volt vagy lett volna eligazítanivalója.

Arról aligha tehet, hogy szoborra merevítve az Isten házára emelje a kezét.

Ebben a pillanatban úgy, hogy egy galambot akar a templomajtóba vágni.

A béke, a szelídség madarával célozza meg az Irgalmasság házát.

Mintha az ember bronzba örökítve is következetes maradna egykori hús-vér önmagához. Minden érvét és fegyverét elvesztve a béke szimbólumát vágja a Teremtő arcába.

*

Veled egykorú vagy náladnál is korosabb férfiak jönnek veled szemben s mint ahogy te az övékét, ugyanúgy ők a te pillantásodat, arcodat fürkészik. Rájöttél már, nem azért, mert régi, elfelejtett barátot vélnek benned fölismerni. Valami mást kutatnak az arcodon. Pontosán azt, amit te az övékén. Hogy hanyadikat taposod s mennyid van még hátra. Összehasonlítanak. Ott járhatsz te is a hetven, a hetvenöt körül, de nem ez a gond, hanem hogy meddig húzhatja még az illető, pontosabban jómagam. Ezt szeretnéd az ő arcáról leolvasni, mint ahogy ő is a te arcodról. Egymás tükreivé váltatok. Soha ilyen mély és őszinte érdeklődéssel nem fordultatok egymás felé, mint most, az út végéhez közeledve. Miközben néma párbeszédet folytattok egymással. Ez a szótlan párbeszéd drámaibb és lényegretörőbb, mint amit hangos szóval, legjobb barátként folytattok hosszúra nyúlt életemek folyamán. Többé nincs szükség szavakra. Elegendő egy néma pillantás, amit egymás mellett elhaladva cseréltek egymással. Nem tudom, idős asszonyok között folyik-e hasonló „párbszéd”? Szelíd pillantásuk nyugalmat tükröz, mint akiknek nincs miért tartaniuk attól, Ami és Aki várja őket.

*

Hányszor megverselték, megfestették! Talán egyik legszebb évszakunk. Mindenesetre a legszínompásabb. Ha az idő kegyes hozzá, és szépen beérhet. Az idej ilyen volt.

Találkoztam vele. Egy kis téren, magas hasáb- meg kockaházak között. A teret, pontosabban egy ott álló magas nyárfát úgy érte, úgy találta telibe a fénynyalábként betörő kora délelőtti Nap sugara, hogy azt tetőtől talpig elöntötte, mintegy reflektorfénybe állította. Egyedül ezt a fát, semmit a közvetlen közeléből. Szinte kiemelve az egyébként szürke környezetéből, amelybe maga is beolvadt volna, ha nem éri ez a csodálatos, isteni kézzel ráirányított „reflektorfény”.

Meg kellett állnom. A nyárfa remegett a fényben. Minden levele remegett. Nem szél remegtette – a levegő mozdulatlan volt –, hanem valami belső izgalom, az a gyönyör, amit ebben a pillanatban érzett, átélt. Minden levele az arany színében izzott. Jóllehet a rájuk zúduló szikrázó fénytől mégis úgy tűnt, maguk gerjesztik és önmagukból lövellik szét ezt az arany izzást.

Az izzó aranyba öltözött nyárfa levelei ezt susogták: Nézz meg jól, mert megtörténhet, hogy hátralévő életedben hasonlót nem fogsz többé látni. És mondd el mindenkinek, hogy találkoztál velem, mégpedig abban a kivételes pillanatban, amikor legszebb önmagamot tudtam megmutatni. Megmutatkoztam hát neked, a többi már rád tartozik.

*

A parki sétányt finom, mézsárga hercegovinai dohánylevéllel hintette be az ősz. Az avar ennek a csodálatos dohánynak az illatát leheli. Elkábít, mint valami könnyű drog. Az egész park egyetlen hatalmas arany bálterem. A fiatal párok az ajtajában izgulnak. A zenekar már elfoglalta a helyét, a zenészek buzgón hangolnak, a termet valami égi zsongás, önfeledt kakofónia hangjai töltik be. A bál még el sem kezdődött, de te, magányos vendég, máris a holnapra gondolsz, amikor itt sűrű, csípős köd gomolyog s a mai ragyogásnak csak a fájó emléke marad. Talán ezért van, hogy nem tudod magad teljesen átadni a jelen nagyszerű pillanatának, a jelen létnek és a jelenlétnek; régi verssorok szólalnak meg benned *szeptember végéről*, meg Párizsról, ahová, akárcsak ide, *beszökött az ősz*, miközben megfelelkezel arról, hogy jelen léteddel s jelenléteddel te is *egy nagy ismeretlen Úrnak a vendége voltál*.